

111-007

ลักษณะ รอยกรอง พิมพ์ อีสาน

นายสุพรรณ ทองคอดย

ศูนย์วิทยพัรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ. ศ. ๒๕๒๘

008362

i1663๐๐4x

๔

ASPECTS OF FOLK POETRY OF THE NORTHEAST

Mr. Supharn Thongkloy

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Thai
Graduate School

Chulalongkorn University

1981

หัวข้อวิทยานิพนธ์   ลักษณะ ร้อยกรอง พื้นถิ่นอีสาน
 โดย   นายสุพรรณ ทองหล่อ
 ภาควิชา   ภาษาไทย
 อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ วิสุทธิ์ มุขยกุล
    หรือ
    ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประคอง นิมมานเหมินท์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้
 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคำหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

(Signature)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. ประคอง นิมมานเหมินท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(Signature)

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี เข้มหนักตา)

(Signature)

กรรมการ

(อาจารย์ตรีศิลป์ บุญขจร)

(Signature)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประคอง นิมมานเหมินท์)

(Signature)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ วิสุทธิ์ มุขยกุล)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ลักษณะรอยกรงพื้นดินอีสาน

ชื่อนิสิต

นายสุพรรณ ทองคล้อย

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ วิสุทธิ์ บุญยกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประคอง นิมมานเหมินท์

ภาควิชา

ภาษาไทย

ปีการศึกษา

๒๕๒๔

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยมุ่งหมาย เพื่อจะศึกษาวิเคราะห์ถึงที่มาและวิวัฒนาการของการสร้างบทร้อยกรองพื้นดินอีสาน นอกจากนั้นยังต้องการวิเคราะห์ถึงรูปลักษณะ เนื้อหา และลักษณะการขับร้อยกรองของชาวพื้นดินอีสานอีกด้วย

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า สภาพสังคมทำให้เกิดบทร้อยกรองขึ้นมา ประกอบกับชาวพื้นดินอีสานรวมไปถึงชาวไทยทั่วๆไปไม่มีเสีย เจ็บท เจากดอนชอบพูดถ้อยคำให้กลองจ้องกัน แรกๆจะเป็นถ้อยคำที่มีสัมผัสอย่างสั้นๆไม่กี่คำ แล้วจึงขยายวรรคจนเกิดเป็นบทร้อยกรองขนาดยาวขึ้นมา และไม่ว่าชาวพื้นดินอีสานจะเรียกชื่อบทร้อยกรองให้แตกต่างกัน เช่น ไรท์ตาม แต่โดยรูปลักษณะที่ปรากฏแล้ว บทร้อยกรอง เหล่านั้นล้วนแล้วแต่มีลักษณะสัมผัสแบบรายยาวของทางภาคกลางนั่นเอง

ทางด้าน เนื้อหาของบทร้อยกรองที่ผู้วิจัยหยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ทั้งหมด ๖ ชนิด คือ ปริศนาคำทาย ฃญา คำสุขวัญ บทเชิงต่างๆ หมอลำ และเพลงสำหรับเด็กนั้น แม้จะมีความหลากหลายกันอย่างไรก็ตาม แต่ก็พอสรุปได้ว่า บทร้อยกรองพื้นดินอีสานจะสะท้อนสภาพของสังคมพื้นดินออกมาอย่างค่อนข้างรอบคอบ ไม่ว่าจะทางรูปพรรณหรือนามพรรณ ยิ่งไปกว่านั้น บทร้อยกรอง เป็นจำนวนมากจะบรรจุเนื้อหาที่เกี่ยวกับคติสอนใจ หรือข้อดีแนะให้ผู้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตาม จึงพออนุมานได้ว่า บทร้อยกรองพื้นดินอีสานมีเนื้อหาที่ไป

เอื้อต่อการสร้างความสงบสุขของสังคมได้ในลักษณะหนึ่ง

สำหรับส่วนที่กล่าวถึงลักษณะการไ้บทร้อยกรองของชาวพื้นถิ่นอีสานนั้น สรุปได้เป็น ๒ ประเด็น คือ ใ้เพื่อความคุมสังคม และใ้เพื่อความบันเทิง ในส่วนของกรใ้เพื่อความคุมสังคม แสดงให้เห็นว่าชาวพื้นถิ่นอีสานใ้เอาความเชื่อดั้งเดิม ความประเพณีที่ควรปฏิบัติและหลักคำสอนทางพุทธศาสนามาผสมผสานกันแต่งสร้าง เป็นบทร้อยกรองขึ้นมา เพื่อบังคับใ้กับผู้คนร่วมสังคมใ้กันอย่างเหมาะสม เช่น ส่วนการใ้บทร้อยกรองเพื่อความบันเทิงนั้น ก็มีใ้มองแต่ความบันเทิงสถานเดียว มักจะมีจุดมุ่งหมายอื่น เช่น เพื่อใ้ฝึกเขารบมีปัญญา หรือใ้ฝึกกล่อมเด็ก เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   Aspects of Folk Poetry of the Northeast
Name   Mr. Supharn Thongkloy
Thesis Advisor   Associate Professor Visudh Busyakul
                          Assistant Professor Prakong Nimmanahaeminda
Department   Thai
Academic Year   1981

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the background and development of poetry of the Northeast of Thailand. Emphasis is placed on the forms, contents and functions of various types of poetry of this area.

It is found in the research that the Northeastern poets, who, in their literary composition, employed rhyme and rhythm to create this folk poetry, began their works by combining a set number of words into a definite pattern which gradually grew into final poetical forms. Their works were influenced by the social conditions of their time and place. Most of their poetry correspond to the rai yao (ไร่ยาว) type of poetry of the central part of Thailand.

By contents, six types of poetical works are studied namely riddles (ปริศนาคำทาย), similes (เปรียบ), benediction

(บทสุภาษิต), short poems for seasonal performance (ภาพยี่เซ็ง)
minstrel's ballads (เพลงลำ) and nursery rhymes (เพลงสำหรับเด็ก).
They strongly reflect the social conditions of the region.
Besides, these poetical works are often didactic in nature,
containing proverbs and/ or guidance for readers to follow
the accepted ethical norm. These poetical works are therefore
essential in the establishment and maintenance of peace.

Functionally, the Northeastern folk poetry serves
as a means for social control, based on tradition, social
behavior and Buddhist teachings and it is in general effective.
Besides, it provides practical and intellectual entertainment.
It is invariable that a nursery rhyme or a lullaby is written
in poetical form.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์ของรองศาสตราจารย์
วิสุทธ์ บุญยกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ประคอง นิมมานเหมินท์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยา-
นิพนธ์ ทั้งนี้เพราะตลอดเวลาที่ดำเนินการวิจัย ท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ
ชี้แนวทางในการค้นคว้า รวมทั้งตรวจแก้ออกข้อบกพร่องต่างๆอันมีอยู่อย่างถี่ถ้วน ผู้วิจัย
จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

อนึ่ง ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิ่งแก้ว อัครดากร อาจารย์
ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทาง คำนคคิชนวิทยา และเป็นผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์นี้ในระยะแรก
ไว้

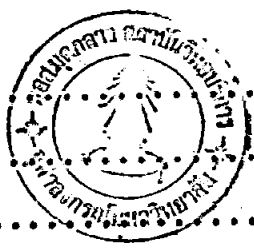
ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมน์คิตา และอาจารย์
ศรีศิลป์ บุญขจร ที่ช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์นี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของชาวแผ่นดินอีสาน เป็นจำนวนมากที่ได้ให้
ข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และผู้วิจัยขอขอบพระคุณกัลยาณมิตรหลายท่านที่ให้
ความช่วยเหลือในระหว่างการศึกษา โดยเฉพาะคุณศิริเรก นีรันครกุล ผู้ซึ่งช่วยอัดสำเนา
วิทยานิพนธ์นี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อภาษาไทย.....
 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....
 กิติกรรมประกาศ.....
 บท誌

๑	บทนำ.....	๑
	ความเป็นมาของปัญหา.....	๑
	วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	๓
	สมมุติฐานในการวิจัย.....	๓
	ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
	ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	๔
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๔
	ขอตกกลง เบื้องต้น.....	๕
๒	ลักษณะของ รูปลักษณะหรือร่อง ฟันถิ่นอีสาน.....	๖
	๑. กาบ.....	๖๒
	๒. กลอน.....	๖๓
	๓. ฮาย.....	๖๕
	รูปลักษณะสัมผัสพิเศษในบร้อยกรองของชาวพื้นถิ่นอีสาน.....	๖๕
๓	ลักษณะ เนื้อหาของบร้อยกรองพื้นถิ่นอีสาน.....	๖๗
	ลักษณะ เนื้อหาของ ร้อยกรองที่เป็นปริศนาคำทาย.....	๖๗
	ลักษณะ เนื้อหาของ ร้อยกรองที่เป็นบทพญา.....	๗๔
	พญาภาสิต.....	๗๘
	พญาเกี้ยว.....	๘๒

ลักษณะ เนื้อหาของ ร้อยกรองที่เป็นบทสุภาพ.....	๔๕
ลักษณะ เนื้อหาของ ร้อยกรองที่เป็นบทเชิง.....	๖๓
บทเชิงบังไฟ.....	๖๓
บทเชิงนางแมว.....	๗๖
บทเชิงพระเวสสันดร.....	๗๘
ร้อยกรองที่เป็นบทหมอลำ.....	๘๐
ประเภทของ หมอลำ.....	๘๐
หมอลำกลอน.....	๘๐
หมอลำหมู่.....	๘๘
ลักษณะ เนื้อหาของ ร้อยกรองที่เป็นบทหมอลำ.....	๘๓
เนื้อหาจากนิทานและวรรณกรรม.....	๘๔
เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิชาความรู้หรือประสบการณ์ในด้านต่างๆ.....	๑๑๕
ลักษณะ เนื้อหาของ ร้อยกรองที่เป็นบทเพลงสำหรับเด็ก.....	๑๒๕
๑. เพลงกล่อมเด็ก.....	๑๒๕
๒. เพลงล้อของ เด็ก.....	๑๕๖
๓. เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก.....	๑๖๐
ลักษณะการใช้บทร้อยกรองของชาวพื้นถิ่นอีสาน.....	๑๗๓
เพื่อความสนุกสนาน.....	๑๗๓
เพื่อความบันเทิง.....	๑๘๔
๑. บทร้อยกรองเพื่อความบันเทิงที่มีจุดมุ่งหมายอื่น.....	๑๘๖
๒. บทร้อยกรองเพื่อความบันเทิงอย่างแท้จริง.....	๑๘๑

บทที่	หน้า
๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๑๕๕
บรรณานุกรม.....	๑๕๘
ภาคผนวก ก	๒๑๑
ภาคผนวก ข	๒๑๕
ภาคผนวก ค	๒๑๙
ประวัติผู้เขียน.....	๒๓๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย